

מוקצה מחמת חסרון כיס

שטר כסף - מוקצה מחמת חסרון כיס

בהלכות שבת, מוקצה מחמת חסרון כיס, הוא אחד מסוגי המוקצה האוסרים בטלטול בשבת, ופירושו הוא חפץ שמחמת ערכו היקר האדם מייחד לו מקום מסוים, ואסרו חז"ל לטלטל חפץ זה בשבת וביום טוב.

מוקצה זה הוא החמור מבין סוגי המוקצה.

תוכן עניינים

מקור האיסור

גדר המוקצה

כלי שמלאכתו להיתר

כלי שאינו מיועד לטלטול כלל

קישורים חיצוניים

הערות שוליים

מקור האיסור

מוקצה מחמת חסרון כיס נזכר בתלמוד במסכת שבת^[1]. במשנה הובא בשם רבי יוסי שאמר שמותר לטלטל את כל הכלים בשבת מלבד מסר הגדול ו**יתד** של**מחרישה**. והטעם מחמת שכלים אלו יקרים ואדם מקצה אותם ומייחד להם מקום.

בגמרא הוסיפו עוד סוגי כלים שנכללים במוקצה זה: רב נחמן הוסיף גם 'אוכלא דקצרי', לדעת רש"י הכוונה ל'נפה של נחושת' שהיו משתמשים בה הכובסים כדי לזלף מים על הבגדים, או שמניחים תחתיו מוגמר ובתוכו בגדים על מנת שיקבלו ריח.

אביי הוסיף עוד שלושה כלים - 'חרבא דאושכפי', 'סכינא דאשכבתא' ו'חצינא דנגרי', שגם הם מוקצים מחמת חסרון כיס. בפירוש מהותם של שלושה כלים אלו נחלקו הראשונים. לדעת רש"י מדובר בסוגי סכינים שונים המשמשים לרצענות וכדומה, אך לדעת תוספות מדובר ב**סכין של שוחטים** שמקפיד עליה שלא תיפגם, ובפירוש הרא"ש הוסיף גם סכין של מילה ואיזמל של ספרים וסכין של סופרים, מאחר שכל אותם הסכינים אדם מקפיד שלא ייעשה בהם שימוש אחר מלבד השימוש הרגיל שלו.

גדר המוקצה

ב**מסכת שבת**^[2] מכנה הגמרא את סיבת האיסור "דכיון דקפיד עלייהו מייחד לחו מקום", ורש"י מפרש "דקפיד עלייהו" - האומן שלא יתלכלכו ושלא יתעקמו. מייחד להם מקום - מקצה להן בידים. ומכאן ייתכן לפרש, שהקצאת מוקצה מחמת חסרון כיס היא כאשר ההקצאה נעשית על ידי שמייחד מקום מיוחד לכלי היקר^[3], אך ייתכן שהעיקר היא ההקפדה ולא יחוד המקום.

הסיבה לחומרה המיוחדת של מוקצה זה, הוא מפני שהקצאתו של הדבר משימוש האדם, נעשית מרצונו ודעתו של האדם, בכך שהקצה אותם ודחה אותם מלהשתמש בהם, בניגוד ל**מוקצה מחמת איסור** - שההקצאה נעשית בעל כורחו מחמת האיסור השתמשות, ובניגוד ל**מוקצה מחמת גופו** - שהוקצה מחמת שאינו ראוי לשימוש, אך גם לא הוקצה מלכתחילה על ידי האדם^[4].

כלי שמלאכתו להיתר

באחרונים^[5] דנו האם מוקצה מחמת חסרון כיס הוא דווקא בדבר שעיקר מלאכתו הוא בדבר האסור בשבת, וכיון שהחפץ מיועד (מוקצה) למלאכה זו אסרו חז"ל להשתמש בו אפילו לצורך מלאכת היתר בשבת, אבל בכלי שעומד למלאכה שמותרת בשבת כגון גביע יקר ערך, אף שהוא מקצה אותו רק לזמנים מיוחדים, מכל מקום אינו מחשב מחמת זה כמוקצה מחמת חסרון כיס, ואכן הדוגמאות המובאות בפוסקים^[6] ו**שולחן ערוך** ו**רמב"ם**, הם של חפצים העומדים לשימוש האסור בשבת, כמו **סכין של שחיטה** ושל **ברית מילה**, **קנה** העומד לכתובה, וכן גם פסק **החזון איש** בפשטות^[7].

כלי שאינו מיועד לטלטול כלל

^[8]**המשנה ברורה** פוסק שכלי שהאדם מקפיד שלא לטלטלו כלל, הוא מוקצה מחמת חסרון כיס גם אם נועד לשימוש שאינו אסור בשבת.

החזון איש [9] פוסק שכלי שאין מטלטלין אלא משתמשין בו במקומו לא נחשב כלי לטלטול. גם אם אינו מקפיד בעצם הטלטול.

רבי **מאיר ברנסדורפר** [10] מסביר שאף לדעות שבכלי המיועד למלאכת היתר אין איסור מחמת חסרון כיס, אך כאן מאחר שהכלי אינו עומד כלל לטלטול אף למלאכת היתר, נחשב הכלי כמוקצה מחמת חסרון כיס.

קישורים חיצוניים

- [מוקצה מחמת חסרון כיס](#) באתר [ויקיטקס](#)
- [שיעור בנושא](#) באתר "עולמות - תוכנית לימוד בעיון"

הערות שוליים

- [תלמוד בבלי, מסכת שבת, דף קכג עמוד א.](#)
- [תלמוד בבלי, מסכת שבת, דף קכג עמוד א.](#)
- רבי [בנימין יהושע זילבר](#), [שו"ת אז נדברו חלק י"א](#).
- [בית יוסף](#) סימן ש"ח.
- מתלמידי [המגיד ממזריטש](#), בספרו מנורה הטהורה סימן ש"ח סק"א.
- [בשולחן ערוך הרב](#) סימן ש"ח סעיף ג'
- סימן מ"ג ס"ק י"ז, ועל פי המבואר בקנה בושם שם.
- שם ס"ק ז'
- סימן מג ס"ק יז**
- [קנה בושם שם](#).